

Museus

El Museu Etnogràfic de Ripoll, passat, present i futur

Roser Vilardell Arévalo

El nou Museu Etnogràfic de Ripoll, inaugurat el març del 2011, és l'hereu de l'antic Arxiu Museu Folklòric de Ripoll, que va néixer com a tal l'any 1929 i fou el primer museu a Catalunya dedicat a l'etnografia. Des dels seus orígens es marcà com a objectiu recollir, estudiar, documentar i exposar el patrimoni representatiu de la vida quotidiana, mostra de la cultura popular de la nostra contrada, que començava a desdibuixar-se a causa dels ràpids i profunds canvis que implicava la industrialització i l'onada migratòria que aquesta va comportar.

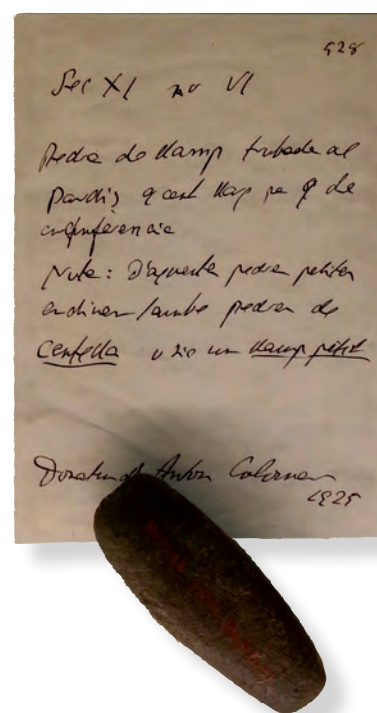
Al capdavant dels folkloristes de Ripoll hi havia Rossend Serra i Pagès i Tomàs Raguer i Fossas, que començaren a endegar la tasca de recopilació del patrimoni material i immaterial molt abans

de l'any 1929. De fet, Serra i Pagès, l'any 1916, ja manifestà la voluntat de fer un museu:

L'existència de museus [...] no tan sols és un títol d'embelliment de la població, d'atracció pels forasters y material d'ensenyança pels mateixos habitants, sinó que enforteix els vincles nacionals, crea major suma d'afectes als ciutadans y va enrodonint y definint cada vegada més l'esperit col·lectiu.¹

El primer recull de peces fou exposat a la sagristia petita de l'església de Sant Pere de Ripoll (on també es guardava l'antiga documentació d'aquesta parròquia). Les col·leccions es varen anar ampliant fins que el 1919 es traslladà el fons museístic a la sagristia gran del temple, situada darrere l'altar major.

El projecte iniciat per Serra i Pagès i Raguer va comptar amb el suport del

■ Fitxa etnogràfica redactada per Tomàs Raguer que identifica una pedra de llamp (1925).

■ Secció de ceràmica de l'Arxiu Museu Folklòric de Ripoll (1933).

que més tard es denominaria Grup de Folkloristes de Ripoll, dins del qual destacaren Ramir Mirapeix i Pagès, Zenon Puig i Sala, Josep Raguer i Carbonell, Lluís Vaquer i Clapera i Salvador Vilarrasa i Vall. Entre tots van dur a terme una tasca important i rigorosa, que va anar molt més enllà del simple col·leccionisme. El fruit de les seves recerques aparegué en diverses publicacions —editades per Daniel Maideu i Auguet—, com les revistes *El Catllar* i *Scriptorium* o els llibres *La vida a pagès* i *La vida dels pastors*, de Salvador Vilarrasa. Modernament, l'any 1998, el Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès treia a la llum *El Cançoner del Ripollès*, que compila més de cinc-cents documents literariomusicals recollits al territori a partir del 1903.

El patrimoni immaterial era vist com a imprescindible per entendre la vida i els costums de la població:

Hem decidit obrir una secció destinada a l'arreglada de tot el material

folklòric que vulguin enviar-nos les persones que s'interessen per aquesta branca del saber humà. Tothom ens hi pot ajudar; tothom amb una mica de voluntat pot recollir un nombre més o menys considerable de rondalles, llegendes, cançons, balls típics, supersticions, oracions populars, jocs infantils, proverbis i aforismes, endevinalles, costums pròpies de les festes i altres festivitats de l'any, en el treball de cada ofici, en els actes principals de la vida com el naixement, casament, els enterros, etc., etc. En fi: tot el que dongui a conèixer la psicologia del poble, objectiu principal del Folklore.²

Els continuadors d'aquella tasca i del museu foren Agustí Casanova i Marquet i Eudald Graells i Puig, que en van ser directors i marcaren les línies que havia de seguir la institució, sobretot Graells, que complementà i féu sobresortir les col·leccions del ferro i de les armes de foc portàtils de Ripoll i centraria els seus

estudis en la metal·lúrgia al Ripollès. El museu va anar incrementant els seus fons i a final dels anys setanta del segle passat ja estructurava el recorregut en tretze sales temàtiques les quals, en la segona guia, editada el 1996, quedaven definides d'aquesta forma:

1. Records històrics del Ripollès,
2. Els pastors,
3. Pagesia, mobiliari, indumentària i infància,
4. Els clavetaires,
5. La prehistòria de la comarca,
6. L'artesanía del ferro,
7. Les eines agrícoles,
8. La farga catalana,
9. Records històrics del monestir,
10. Les armes de foc de Ripoll,
11. Vidre, ceràmica, coure, aram i llauna,
12. Els teixits de llana i de canem,
13. Costumari religiós.

La mort d'Eudald Graells, l'any 1992, marcà un punt d'inflexió en la forma de gestionar la institució. Es va crear un nou patronat, que formaren l'Ajuntament de Ripoll, el Consell Comarcal del Ripollès i el Bisbat de Vic i es va nomenar com a directora M. Àngels Espona, que va conduir amb encert la primera etapa plenament científica i professionalitzada de la història del museu; es van documentar les col·leccions, s'elaborà l'inventari de tot el fons i es començaren a aplicar accions de conservació preventiva dels objectes. En aquest moment ja es veié la necessitat d'elaborar un projecte museològic, que no va arribar fins al 2000, quan les dificultats estructurals de l'antic edifici de l'església de Sant Pere feren insostenible la continuïtat de l'exposició a les seves golfes. Finalment, a principis de novembre d'aquell any, el museu tancava les portes de manera provisional a l'espera de ser ubicat en un altre espai, seguint les directrius d'un nou projecte que havia de modernitzar-lo completament.

El lloc escollit per fer el nou museu va ser can Budellers, una antiga casa

■ La monografia *La vida dels pastors* es publicà primer com a articles seriatos en la revista ripollesa *El Catllar*, el 1935, amb algunes modificacions, en un sol volum.

pairal situada també al centre de la vila i prop del monestir. Es va encarregar i s'aprovà un projecte museològic i museogràfic que marcava clarament com aquesta consolidada institució s'havia d'acomodar a la nova museografia. L'aparició d'una part de l'antiga muralla de Ripoll a l'interior de l'edifici va distorsionar de forma considerable el contingut d'aquell projecte. Afectava directament espais essencials per al bon funcionament, com la sala d'activitats didàctiques, els magatzems, el taller de restauració i la maquinària per al control climàtic. La integració d'aquests espais imprescindibles obligava a devaluar i desfigurar el discurs i l'exposició de les col·leccions. Per aquest motiu es prengué la decisió de repensar globalment el projecte: la museologia es va adaptar a les necessitats físiques i reals de l'immoble. Després de conservar i consolidar la muralla, el discurs, la museografia i l'ideari de la institució es van plantejar de nou. S'entenia el nou equipament com a hereu directe de l'antic museu, es van posar en valor els seus orígens i es destacaren la figura i la tasca dels seus fundadors, passant de la tradició folklorista de l'inici a l'etnologia moderna, dotant l'exposició d'un discurs dinàmic i coherent amb les col·leccions i la perspectiva actual.

Les noves instal·lacions acullen gairebé en la seva totalitat les peces que s'exhibien a l'antiga seu, però de manera més ordenada i menys atapeïda, cosa que permet gaudir del valor dels objectes dins del conjunt. El discurs respon en primer lloc al fons del qual es disposava i respecta en part l'antiga distribució. Algunes de les llacunes temàtiques responen al mateix desenvolupament de la institució i es veuen com a reptes de futur i de creixement de les col·leccions.

Després de quatre anys de funcionament el museu ha assolit alguns dels objectius generals plantejats: recuperar el vincle amb la societat que representa, posicionar-se novament en l'univers de l'etnografia, mantenir un programa d'activitats divers, destinat a posar en valor el patrimoni des d'una òptica etnològica que respon a l'àmbit del Pirineu de Girona, apropar-se a nous públics treballant conjuntament amb les escoles i adequar-se al món digital i a les tecnologies modernes.

. . .

El museu del futur té molts reptes; després de deu anys de tancament no es pot continuar la tasca que es va deixar l'any 2000, sinó que cal adaptar-se a la situació actual de la museologia, que

ha fet evolucionar aquestes institucions cap a una gestió globalitzada per a la qual, a part de la conservació, la documentació, l'exposició i la investigació del patrimoni, li cal recórrer a eines de promoció econòmica, de cohesió social, d'atracció turística... Essencialment, el Museu Etnogràfic de Ripoll pretén seguir mostrant els orígens d'una societat a través del fons material i immaterial que conserva, valoritzar el patrimoni que ens ha llegat el mateix poble i seguir fent etnografia estudiant la col·lectivitat del present perquè les generacions del futur ho puguin heretar. Per damunt de tot, som memòria i som vida. ■

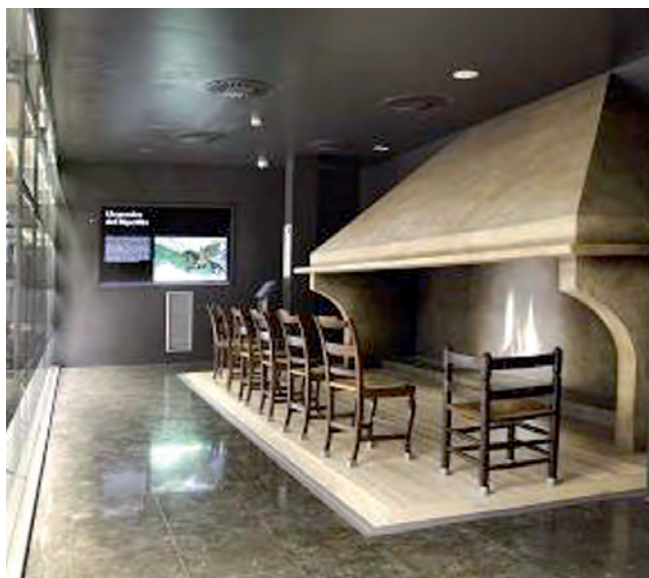
NOTES

(1)

Rosend SERRA i PAGÈS «Pro cultura ripollès». *La Veu Comarcal* (Ripoll, 1916), núm. 102, p. 2-3

(2)

Salvador VILARRASA i Tomàs RAGUER. «Notes folklòriques», *El Catllar* (Ripoll, 1920), núm. 3, p. 3

■ Un espai del nou museu, dedicat a les llegendes del Ripollès.

■ Inauguració de la mostra temporal «Fem etnografia. Els nostres nens interpreten el seu món». Exposició elaborada pels nens i nenes de les escoles de Ripoll (2015).